

sica dutch centre
for international
cultural activities

Changing Europe, Changing Arts #3

Amsterdam, Maison Descartes, 15 november 2010

Talk of the town

Compagnie Retouramont en Arnolfini Contemporary Arts Centre

Yvette Gieles

In de derde aflevering van de serie Changing Europe, Changing Arts staan twee organisaties centraal die uitgaan van de beeldende kracht van kunst: dansgezelschap Retouramont uit Parijs en Arnolfini, het centrum voor hedendaagse kunst in Bristol. Ogenschijnlijk hebben ze weinig gemeen, maar wie beter kijkt ziet twee organisaties die constant uitbraken organiseren uit benauwde patronen. Letterlijk, door gebouwen te lijf te gaan en figuurlijk, in programma's die complexe maatschappelijke verhoudingen onderzoeken.

Hoeveel ruimte heeft verbeelding nodig? The sky is the limit voor de dansers van Retouramont. Het gezelschap is gespecialiseerd in wat choreograaf Fabrice Guillot 'verticale dans' noemt. In de openbare ruimte, tegen een decor van flatgebouwen, rotswanden, fabrieken of verlaten kazernes voeren de dansers adembenemende choreografieën uit. Goed gezekerd, dat wel, want het gaat de voormalig bergbeklimmer Guillot in de eerste plaats om een 'dialoog tussen lichaam en architectuur' en minder om de fysieke uitdaging en sensatie: "We opereren als een doorsnee schildersbedrijf dat ook allerlei veiligheidsvoorschriften moet volgen". Retouramont is geen circusact, maar maakt kunst in de openbare ruimte, die een plek moet verwerven ten opzichte van andere gebruikers en elementen in het straatbeeld die de blik en het gevoel van voorbijgangers onbewust sturen.

Verder kijken

Een voorstelling bestaat alleen in aanwezigheid van toeschouwers. Zelfs zonder reclame vooraf blijven de repetities en uitvoeringen van Retouramont zelden onopgemerkt. "Toevallige voorbijgangers denken vaak dat we bouwvakkers zijn, maar dan wel hele inefficiënte. Na een tijdje ontdekken ze dat we dansen en dat verandert in één klap de blik waarmee ze kijken", aldus Guillot. Hij gaat lastige plekken niet uit de weg, hoewel de veiligheid van zijn dansers altijd voorop staat. Soms, zoals in een Parijse voorstad waar net een gruwelijke moord had plaatsgevonden, zijn veel inspanningen nodig om het wantrouwen van bewoners te temperen. Guillot ging in op de uitnodiging van een plaatselijke theaterdirecteur vanwege zijn overtuiging dat een performance bewoners kan helpen bij het anders beleven van de buurt. En wie anders kijkt, ziet misschien nieuwe perspectieven voor de toekomst. Iets soortgelijks deed zich voor in een elektriciteitscentrale waarvan de machines net naar China waren afgevoerd en de werknemers geen idee hadden wat hen verder boven het hoofd hing. Dansers lossen de wanhoop niet op, maar perken letterlijk en figuurlijk het gevoel van oneindige onzekerheid in. Een gesprek op gang brengen is vaak al een belangrijk resultaat.

Een goed en kritisch gesprek

Ook Nav Haq, curator van Arnolfini Contemporary Art Centre, is geïnteresseerd in het op gang brengen van goede gesprekken, maar dan wel binnen een nadrukkelijk geformuleerde ideologische context. Haq maakt programma's die 'iets doen' in een samenleving, zoals discussies over de macht van instituten, het eenzijdige multiculturele beleid van de Britse overheid en de Arts Council of de

betekenis van klassenverschillen voor artistieke smaakontwikkeling. De kritische en geëngageerde programma's maken van Arnolfini een plek waar de meeste inwoners van Bristol een uitgesproken mening over hebben.

Eenzijdig en oppervlakkig

Veel van de projecten van Arnolfini en Nav Haq gaan over het doorbreken van een eendimensionale blik op complexe situaties. *Spin Cycle* (2005) was bijvoorbeeld het resultaat van de residencies van drie jonge kunstenaars waarin zij reflecteerden op het toenmalige multiculturele beleid van de Arts Council. Doel van dat beleid was het vergroten van de zichtbaarheid van etnische minderheden in de gevestigde kunstinstellingen. Met dit beleid ging de Arts Council volgens Haq volledig voorbij aan de praktijk die al veel verder was ("jaren '80 beleid in de 21ste eeuw"). Het sloot ook niet goed aan op wat er in de sector aan de hand was: "Wie geïnteresseerd was in de esthetische kwaliteit van de kunst kwam er bekaaid vanaf. Alles werd in verband gebracht met identiteit, etniciteit en migratie. Door afkomst zo centraal te stellen zag je opeens ook rare dingen gebeuren. Een Braziliaan van goeie afkomst die kunst over de favela's maakt en daarmee ook vereenzelvd wordt door het publiek, bijvoorbeeld". Uitgekiende marketingstrategieën zorgden er voor dat een exotische afkomst ook goed verkocht. Met relevante kunst had het in de ogen van Nav Haq niet zoveel te maken.

Rangen en standen

In *Lapdogs of the bourgeoisie* ging Haq nog een stap verder door naast het begrip afkomst ook het beladen gegeven van 'class' te betrekken in een onderzoek naar artistieke smaakopvattingen. Voor het project werkte een aantal kunstenaars uit Pakistan in verschillende buurten in Engeland waar veel Pakistani wonen. Hoewel ze tot dezelfde etnische groep behoorden, hadden de kunstenaars verder weinig gemeen met de migranten die overwegend een arbeidersachtergrond hebben. De kunstenaars kwamen voornamelijk uit de Pakistaanse upperclass. Etniciteit en class betekenen nergens exact hetzelfde, al was het maar omdat migratiepatronen een ingewikkelde mix zijn van geschiedenissen van minder en meer gefortuneerde groepen die op bepaalde momenten en met specifieke motieven naar elders verhuizen. Je positie in het ene land valt niet automatisch samen met die in een ander land. "En in landen waar 'class' er niet toe doet, zoals Nederland en Zweden, zie je wel degelijk complexe standenverschillen", aldus Haq. Dat vertaalt zich onder meer in een andere houding ten opzichte van kunst en zeker de 'elitaire' wereld van de beeldende kunsten.

Creativiteitsideologie

Je zou verwachten dat iemand die zo gespist is op de wisselwerking tussen maatschappelijke positie en kunstparticipatie een warm pleitbezorger is van cultuureducatie, maar juist daar is Nav Haq vrij terughoudend in. "Soms draven we in het Verenigd Koninkrijk een beetje door met mensen als 'creatief' te bestempelen, terwijl ze dat misschien niet zijn. Alsof mensen niet deugen als ze niet creatief zijn. Het is ook te simpel om te veronderstellen dat artistieke creativiteit een vorm van inventiviteit is die je nodig hebt om je eigen sores op te kunnen lossen", zo vat hij zijn bezwaren samen tegen slogans als 'Kunst voor iedereen' en de creativiteitsoffensieven waarmee de community arts, al dan niet in opdracht van de vorige ambitieuze Labourregering, minder geprivilegieerden in moeilijke buurten bestookt. Kunst is zelden eenvoudig en dat staat een groot publieksbereik vaak in de weg. "Maar onderschat nooit je publiek. Je staat soms versteld van wat mensen aankunnen". Haq werkt momenteel aan de programmering voor de vijftigste verjaardag van Arnolfini en heeft zich hiervoor verdiept in de 'experimental blockbusters' van de afgelopen jaren: "Rare dingen bleken erg populair".